

**Lietuvių pravardės pagal gyvenamąją vietą,
kilmę ir buvimą kur nors**

ALVYDAS BUTKUS

Bendrame dabartinių pravardžių fone pravardės pagal gyvenamąją vietą sudaro 4,2%, arba 650 užrašymų. Dar rečiau pravardėmis nurodoma geografinė kilmė – 1% ir buvimas kur nors – 0,6%.

1. Gyvenamoji vieta

1.1.1. Trys ketvirtadaliai pravardžių pagal gyvenamąją vietą nusako ją objekto ar toponimo atžvilgiu. Apibūdinami asmenys, kurių sodyba yra ties koku nors išskirtiniu gamtos ar kt. objektu. Juo gali būti miškas, krūmynas: *Eglinis* Pg, *Kėkštas* Ds, *Papartinis* Upn; hidroobjektas: *Balinis* Ds, *Karšinis* GrI (prie raisto), *Padrumščius* Bt (prie Drumstos upelio), *Ūžjūris* Pj (už Jūros upės); lauko ar sklypo ypatumai: *Mólinis* Vdš (prie molyno), *Smėlinis* Ds. Ženklūs gali būti ir mažesnis objektas: medis, akmuo ir kt., pvz.: *Akmeiš* *Andrijaitis* Akm, *Alksninis* Gdž, *Pagrūštenė* f. Vdš. Medis sodyboje ar šalia jos yra jau ne tiek sodybos vietos, kiek pačios sodybos požymis. Vis dėlto visais šiais atvejais turimas adesyvinis santykis, kuris ir vienija tokias pravardes. (Apie pravardes, susijusias su trobesių požymiais, žr. 1.1.4.) Orientyrų gali eiti ir dirbtinis objektas, plg. pravardes *Jaujinis* Knn, *Kapų Sargas* Tsk, *Pakapinskis* Palv, *Pakrūžinis* Sgč, *Karčėmnas* Sem (prie karčemos), *Riškis* Bt (prie turkaus).

Pravardės, nusakančios gyvenamąją vietą ties kuo nors (dažniausiai prie, rečiau – už objekto), sudaro 47% visų gyvenamąją vietą nusakančių pravardžių (Žemaitijoje 62%). Pačios dažniausios iš jų yra *Balinis*, *Beržinis*, *Miškinis*, *Pakapinis*, *Pašilinis*.

1.1.2. 27% pravardžių yra inesyvinio turinio: jų šaknys tiesiogiai, rečiau – tropiškai nurodo sodybos buvimo vietą objekte, ne ties juo. Pravardės apeliatyvu gali eiti pačios vietos ar jai būdingo augalo resp. gyvūno pavadinimas, pvz. *Alksninis* Grk (alksnyne), *Grėbas* Gdr (miške), *Kiškis* Tlj (miške), *Padugnė* Mrk (slėnyje), *Sutakinis* Skr (santakoje). Apibūdinama ir pati vieta, žemė, jos kokybė; *Diršius* Tau (dirsetoje vietoje), *Dumblis* Jnk (šlapioje), *Žvyrinys* Skm. Ir galop tokios pravardės gali kilti iš vietovardžio, kartais net antropo-

nimizuoto, pvz.: *Blėkiškis* Užp (Blėkiškio pievoje), *Grabavõs Drūlià* Alš (Grabavos kaime), *Sidabrinỹkas* Aln (Sidabrinės vienkiemyje). Bet dažniausiai inesyvines pravardes gauna asmenys, gyveną ant kalno.

Esminio skirtumo tarp adesyvinių ir inesyvinių pravardžių nėra. Tos pat struktūros ar netgi ta pati pravardė gali nusakyti sodybos buvimą tiek prie objekto, tiek ir pačiame objekte, plg. *Miškinis* – kuris gyvena prie miško (Vks) ir miške (Knn). Skirtumą čia gali lemti nebent apeliatyvų semantika. Pavyzdžiui, pravardė *Ežerinis*, *Ežerėlio Šaulỹs* ir visos kitos hidroniminės kilmės pravardės, aišku, yra tik adesyvinės, o pravardės *Kalnis*, *Kálninis* yra tik inesyvinės (gyveną ant kalno) – adesyvinės būtų *Pakalniškis*, *Pakalniukas* (dėl priešdėlio *pa-* darybinės problemos žr. 1.2.1.) Tam tikrą išimtį sudaro galūnių *-(i)us* ir *-is* vediniai, kurių daugumas yra inesyviniai.

1.1.3. 16% pravardžių apibūdina asmenis pagal gyvenamąją vietą kaimo atžvilgiu. Apibūdinami paprastai gyveną kaimo pakrastyje, nuošalyje. Iš tokių pravardžių dažniausia yra *Galinis*. Ši pravardė, beje, yra pati dažniausia dabartinė lietuvių pravardė apskritai. Reta ji tik Žemaitijoje, kur pravardės pagal gyvenamąją vietą kaimo atžvilgiu iš viso tesudaro 7%. Yra *Galinio* variantų: *Galickus* Lel, *Galinčiukas* Atk, *Galiniõkas* Sld, *Galiniukas* Gdr, *Galuntinis* Ars, *Galutinis* Mrc, lenkų *Koncovij* Dbg. Rečiau galiniai nusakomi kitaip: *Añt Gãlo* Ds, *Galaulỹcios Lingė* Ds, *Išgalỹcia* f. Slk, *Šalinė* f. Gtė, *Šalydžiai* Ppl, *Ulyčgalis* Tj, *Kuolėlis* Sb.

Kur kas mažiau pravardžių apibūdina gyvenančius kaimo pradžioje. Kaimo pradžia laikoma jo dalis, pirmiausiai pasiekiamą grįžtant iš miestelio ar bažnyčios. Toje dalyje gyveną žmonės gauna pravardes *Pirmutinis* Tsk, *Pirmasis* Alš, bendrapavardžiai išskaičiuojami: *Pirmas Kazlãuskas* Ro, *Añtras Kazlãuskas* Ro.

Kaimo viduryje gyveną įvardijami pravardėmis *Viduřkis* Sk, *Vidūsodis* Dj, *Káimo Tamuláitis* Zp, gyveną kampe – *Kaĩpis* Zp, *Ragėlis* Lel, *Tarpũkĩškis* Užp. Pasitaikė užrašyti vieną kitą pravardę, duotą atskirai gyvenantiems asmenims, vienišiams: *Grãfas* Pv, *Vilkãzas* PnmR, *Žverėlė* f. Brb.

Gyventojų įvardijimas pagal sodybos vietą kaimo atžvilgiu yra retas Užnemunėje ir ypač Žemaitijoje, nes šiuose kraštuose XX a. pirmojoje pusėje valstiečiai gyveno daugiausia vienkiemiais [Butkevičius, 1964, p. 183; Dundulienė, 1982, p. 101].

1.1.4. Apie 10% pravardžių duota asmenims, kurių gyvenamoji vieta apibūdinama pagal trobos ypatybes ar pagal ankstesnio šeimnininko vardą. Santykis tarp šių dalių yra 1,5 : 1. Nusakoma išskirtinė statybinė medžiaga: *Akmeninis* Trkš, *Bambukinis* Alvt (švendrių stogas), *Čerpus* Ant (čerpių stogas), *Mũro Marė* f. Dg; būsto kokybė ar rūšis: *Kamarináitis* Pv (gyveno kamaroje), *Sũomis* Sk (pirtelėje), *Žagarienė* f. Šeim (aplũzusi troba). Nusipirkęs ar užgyvenęs ūkį, jo šeimnininkas vadinamas senjojo savininko vardu:

Bakšys Lkš, *Smeškė* Brb. Tuo vardu gali eiti ir etnonimas: *Güstvokietis* Všv (pirkta iš vokiečio Gusto), *Lārvis* Ssk, *Žydas* Sam. Tokių pravardžių (pagal buv. savininką) kiek daugiau pasitaikė užrašyti Užnemunėje, taip pat Žemaitijoje ir Dzūkijoje. Onomastine motyvuote šios pravardės primena užkurių pravardes.

Labai retai žmogus pramenamas pagal kaimyną ar pagal įnamį.

1.2.1. Krinta į akis savita gyvenamąją vietą nusakančių pravardžių struktūra. Per 80% jų apeliatyvų yra išvestiniai*. Likusios yra neantroponimizuotos tropinės pravardės. Tarp antroponimizuotų tropinė pasitaiko tik viena kita.

1.2.2. Didumą darinių sudaro vediniai; sudėtinių ar dvikamienių pravardžių yra keliskart mažiau – santykis tarp vedinių ir kompozitų yra 3,5 : 1 (Žemaitijoje 1 : 1). Iš vedinių išsiskiria priesaginiai derivatai, ypač turį priesagą *-inis*. Pravardės su šia priesaga sudaro 68% vedinių**. Aukštaitijoje ir Vidurio Lietuvoje – 57%, Dzūkijoje ir Užnemunėje – 82%, Žemaitijoje – 72%. Maždaug šeštadalis priesagos *-inis* vedinių turi dar ir priešdėlį *pa-*, rečiau – priešdėlį *už-*, *ažu*, dėl ko tokius vedinius linkstama laikyti mišrios, t. y. priešdėlinės ir priesaginės darybos [Urbanavičiūtė, Žičkutė, 1975 p. 60]. Su tuo būtų galima sutikti, bet kliudo apeliatyvai – vietų pavadinimai, sudaryti su šiais priešdėliais. Jie irgi gali eiti pamatiniais žodžiais, kaip ir objektų pavadinimai, plg.: *Pagirinis* Zp (: giria? pagirys?), *Užupinis* Sk (: upė? užupis?). Priešdėlio vartojimas visai suprantamas – su juo pravardė yra determinuotesnė, paryškina adesyvumą, nėra tokia universali, kaip be priešdėlio, plg.: *Miškinis* (pamiškėje arba miške gyvenąs) ir *Pamiškinis* (pamiškėje gyvenąs). Priešdėlį turi net ir hidroniminės šaknies pravardės, nors jos ir be jo yra tik adesyvios, plg.: *Upinis* Sk ir *Paupinis* Aln. Mišrios darybos hipotezę paremtų nebent sintaksinių-morfologinių darinių buvimas, pvz.: *Priekāpas* Grn, *Ušprūdas* Trs šalia reguliarių *Pabéržis* Č, *Ūžbalis* Sk. Tokių pravardžių (*Pa...-inis*) mažai užrašyta Žemaitijoje.

1.2.3. Antras pagal darumą formantas yra priešdėlis *pa-* (5% vedinių), vartojamas adesyvinėms pravardėms sudaryti, pvz.: *Paliepė* Tau (: liepa), *Paviėkšnis* Jz (: Viekšnia). Labai mažai tokių pravardžių pasitaikė užrašyti Dzūkijoje.

1.2.4. Maždaug po lygiai – apie 4% – yra priesagos *-(i)ukas*, *-iškis* ir *-(i)okas* vedinių, nors paplitę jie toli gražu nevienodai. Priesagos *-(i)ukas* vedinių užrašyta visur. Dedama tiek prie pirminių kamienuų : *Geležiūkas* Krs (: Geležė), tiek prie išvestinių, paprastai turinčių priesagą *-inis* : *Galiniūkas*

* Patogumo dėlei toliau vartojamas terminas „išvestinės pravardės“.

** Priesagos *-inis* būdvardžiams vietos reikšmė yra viena būdingiausių [Kniūkšta, 1976, p. 63]. Tačiau apeliatyvų daryboje ji yra ketvirta; darumu nusileidžia priesagoms *-ietis*, *-iškis* ir *-ėnas* [Urbutis, 1965, p. 413].

Ppl (: galinis), *Varlinùkas* Grk (: varlinis). Priesagos *-(i)okas* ir *-(i)ukas* gali turėti deminutyvinę reikšmę, plg.: *Zamackiòkas* Lai (kaimyno pavardė *Zamackis*), *Galiniùkas* Gdr (aukštesnio kaimyno pavardė *Galinis*).

Priesaga *-iškis* žinoma visoje Lietuvoje, jos vediniai, kaip ir priesagos *-inis*, žymi tiek adesyvumą, tiek inesyvumą, plg.: *Garliaviškis* Alš (: *Garliavoje*), *Juodupiškis* Daug (prie *Juodupio*). Adesyvumui pabrėžti vartojamos pravadės su priešdėliu *pa-*: *Pakalniškis* Gdr, *Pašėtiškis* Št (prie *Šėtos*).

Priesagos *-(i)okas* vedinių užrašyta tik Aukštaitijoje. Dalis pravarų gali būti tėvavardinės, pvz.: *Galiniòkas* Sld (tėvo pravarė *Galinis?*), *Raviniòkai* Čb (: *Ravinis?*). Šios priesagos geografija sutampa su patropriesagos *-(i)okas* paplitimu.

1.2.5. Po 2 % vedinių užrašyta su priesaga *-ietis* ir galūnėmis *-(i)us*, *-is*.

Priesagos *-ietis* vedinių neužrašyta Užnemunėje ir Žemaitijoje. Šiaipjau savo vartoseną ir darybinę reikšmę ji nesiskiria nuo anksčiau aptartųjų, plg.: *Kalniėtis* Glv, *Paežeriėtė* f. Aln.

Galūnės *-(i)us* vedinių neužfiksuota Dzūkijoje ir Žemaitijoje. Gausiau nei kitur jų yra Užnemunėje. Vediniai turi daugiausia inesyvinę reikšmę: *Diršius* Tau (: *diršė*), *Dumblis* Jnk (: *dumblas*). Aukštaitijoje šios galūnės vediniai nusako trobos ar sodybos ypatybes: *Čėrpus* Ant (: *čėrpė*), *Šulnius* Palv (: *šulnys*).

Galūnės *-is*, *-ys* vedinių neužrašyta Žemaitijoje. Pravadės inesyvinės: *Kalnis* Aln, *Kaūpis* Zp, *Smilgis* Blnk, *Šilys* Mrc.

1.2.6. Kitų afiksų vediniai nesudaro net po 1 procentą derivatų. Tokių afiksų, priklausančių darybos periferijai, drauge su slaviškais yra 17; nurodomos visos užrašytos pravadės.

ažu-juž-: *Ažusalis* Sgč, *Ūžbalis* Sk, *Užprūdas* Trs;

-ėnas: *Pašilėnas* Ds, *Upelėnas* Plv; *Pievėnas* Plv;

-ickis: *Galickis* Jsv, *Galickus* Lel;

-inas: *Krūminas* Msn, *Mūrinas* Žkl;

-inskas: *Egliūškas* Brž, *Pakapinskis* Pkln;

-a: *Prūdà* Nt;

-auskas: *Bankauskas* Št (name buvo bankas);

-eckis: *Galėckis* Jsv;

-elis: *Laukėlis* Št;

-intis: *Beržiūtis* Škt;

-ovas: *Girelkòvas* Dbg;

-skis: *Liūnskis* Nj;

-ulis: *Girūlis* Šv;

-(i)ūnas: *Kryžiūnas* Ds (gyv. prie kryžkelės).

Užrašytos trys priesagos moterų pravardėms sudaryti: **-ienė**: *Galiniėnė* Pkln, *Pagrūšienė* Vdš, *Užkelienė* Ktk, *Žagarienė* Šeim; **-yčia**: *Išgalyčia* Slk.; **-aičia**: *Pakapaičia* Aln.

1.2.7. Kompozitai. Santykis tarp sudėtinių ir sudurtinių pravardžių yra 12:1. Sudėtinių pravardžių antrasis komponentas yra asmenvardis, o pirmasis reiškia objektą ir eina asmenvardžio nederinamuoju pažyminiu, pvz. *Kálno Jónas* Krč, *Viėškeliu Mykoláitis* Srv. Pažyminiu gali eiti ir vietos pavadinimas ar toponimas: *Pakapės Labanáuskas* Vks, *Kraštų Valiūtė* f. Gei. Kai kurios tokios pravardės vartojamos pagreičiai su išvestinėmis, pvz.: *Kálno Juodėlis* | *Kálninis* Lel. Pasitaiko, jog asmenvardį pažymi vedinys: *Paežerinis Gudėlis* Pk, *Jónis Šilinis Puńdzius* Vks. Galbūt visos pravardės su priesaga *-inis* ir kitomis būdvardinėmis priesagomis pradžioje buvo vartotos kaip vardo pažyminiai.

Retsykiomis vietoje vienažodžių pažyminių vartojamos prielinksninės pažymininės konstrukcijos: *Dubáuskas Añt Kalniũko* Skė. Išleidžiamas netgi asmenvardis: *Añt Gálo* Ds, *Sũ Grĩšėm* Vlkj.

Asmenvardis gali būti keičiamas ir tropiniu apeliatyvu. Tokiais atvejais visa pravardė pasidaro tropinė, plg.: *Gáurės Vėlnias* Užv, *Grĩbų Karálius* Stlg, *Kálno Ožys* Rdč, *Kalnų Karalienė* f. Ktč, *Klỹkių Dirėktorius* Šrk, *Mėldų Káttinas* Alvt, *Pieskų Karálius* Sam, *Várnu Karálius* Lkč. Asmenvardžio pakaitalo parinkimą lemia pažyminio semantika. Dažnai konotuojamas vienišumas resp. slaptumas (*velnias*), taip pat pažyminiu nusakomų realiųjų pavaldumas (*dirėktorius*, *karalius*). Labai retai asmenvardis keičiamas stilistiškai neutraliu apeliatyvu. Abu pravardės komponentai tada turi informaciją apie tą pačią gyvenamąją vietą, plg.: *Beržų Vienasėdis* PnmR.

Tarp sudėtinių pravardžių tropinės sudaro 16 %. Kiek didesnė jų dalis yra Žemaitijoje ir Užnemunėje – 24 %, Dzūkijoje ir Aukštaitijoje – maždaug po 12 %, Vidurio Lietuvoje – 7 %.

Užrašyta keletas sudurtinių pravardžių. Sandų semantika vienos jų priimena sudėtinės, pvz.: *Miškápetris* PnmR, *Tiltnoreikis* Akm, kitos – vienažodės: *Raudónđvaris* Grz, *Šniũrgalis* Č, *Vienasėdis* Gdr, *Vidũsodis* Dj.

1.3. Apie penktadalį pravardžių, duotų pagal gyvenamąją vietą, yra vienakamieniai tropai. Vienos jų tropiškos yra dėl darybos (t.y. neturi asmenvardinio afikso), pvz.: *Ažuolas* Čb (plg. antroponimizuotą prav. *Ažuolinis* Krkn), *Ėglis* Krs, *Kalnėlis* Krč, *Papartýnas* Skr, *Trákas* Vdš. Tokioms priskirtinos ir pravardės, kilusios iš darybiškai nepakeisto vietovardžio resp. vandenvardžio, taip pat iš ankstesnio sodybos šeimininko vardo: *Degutinė* Krs, *Lygaĩkupis* Zp, *Samanýnė* Lkč, *Látvis* Ssk, *Lýzberkis* Lkš. Sporadiškai pasitaiko ir kiek pakeistų: *Čivė* Krs (: Čivai, k.), *Misiũnas* Č (: Misiũniškis, k.). Kitų pravardžių tropiniai apeliatyvai parenkami sintagmiškai pagal vietos pavadinimą. Daugiausia šitaip apibūdinami miške ar pamiškėje gyve-

nantys asmenys. Jie pramenami pravardėmis *Baūbelis* Lkč, *Grýbas* Gdr, *Kaládnukas* Stk, *Kėkštas* Sam, *Kiškis* Skp, *Kóvarnis* Šrk, *Lesvinčiukas* Pb, *Liesnikas* Lė, *Lūšis* Ps, *Maūmas* Tsk, *Rāgana* f. Smlg, *Šėrnas* Upn, *Vilkė* f. Krok, *Zuikýs* NŪ. Kitur (ne miške) gyvenančius asmenis nurodančios tropinės pravardės yra retesnės. Jų apeliatyvai paprastai reiškia asmenis ar tikrovės daiktus, plg. prav. *Dāčininkas* Rdd (antroji troba kaime), *Drāžnikas* Grl (šalia tilto; 1. *drožnik* 'kelio prižiūrėtojas'), *Ribōkas* Lel (prie ežero), *Kuolėlis* Sb (gale kaimo). Itin retai pravardės eponimu parenkamas konotuojąs vietovardis, pvz.: *Aleksōtas* Lbn (nutolęs nuo gyvenvietės kaip nuo Kauno Aleksotas).

2. Geografinė kilmė

2.1. Šias pravardes paprastai gauna atsikėlėliai iš kitur, naujakuriai. Dažniausia pravardė yra *Naujōkas*, o Vidurio Lietuvoje – *Šviežikis*. Mienėtos pravardės turi ir priesaginių variantų: *Naujėlis* Zp, *Šviežikis* Nc, *Šviežōkas* Nj; morfema *nauj-* determinuoja pravardžiuojamojo asmenvardį dūrinyje: *Nauaītanis* Bt, *Naūpatkauskis* Grz. Rečiau naujakuriai įvardijami kitokiomis pravardėmis: *Atėjūnas* Kdn, *Impōrtinis* Pšš, *Pōpas* Iš.

2.2. Kitų pravardžių šaknys nurodo kilimo vietą. Pravardėmis eina etnonimai: *Dzūkė* f. Gtč, *Gūdė* f. Brb (iš dešiniojo Nemuno kranto), *Lātvīs* Dm, *Vokietýs* Pkrž (nuo Klaipėdos), *Zanavýkas* Žgė (iš Užnemunės), *Žemaitis* Krs. Pravardžiuojamasis nebūtinai turi būti tos tautos ar etninės grupės atstovas – etnonimai yra gana apibendrinti. Pavyzdžiui, *Gudū* pravardžiuojami tiek kilę iš Dzūkijos (Brb), tiek iš Rytprusių (Ver). *Kurliānciku* Btg pramintas žmogus, kilęs nuo Rokiškio, t.y. iš palatgalio, o ne iš Kuršo – apeliuota į palatvį apskritai.

Yra ir oikoniminės kilmės pravardžių. Dalis tokių pravardžių skiriasi nuo kaimavardžio tik skaičiumi (jei kaimavardis daugiskaitinis), pvz.: *Čypėnas* Prv (iš Čypėnų k.), *Eīvilas* Št, *Gaižiūnas* Ars, *Varžgalýs* Dl. Matyt, čia lemia aiškiai suvokiama asmenvardinė vietovardžio kilmė. Kitos oikoniminės kilmės pravardės yra antroponimizuotos: *Armoniškietis* Lė (iš Armoniškių k.), *Balninkietis* Žl, *Kauniškis* Vn, *Klaipėdūkas* Lkč, *Tvirinis* Skp, *Utėnis* Daug. Kiek daugiau antroponimizuotų pravardžių pasitaikė užrašyti Aukštaitijoje. 15-kos vartojamų afiksų dažnumas yra toks: **-ietis**, **-ė** – 19 %, **-inis**, **-ė** – 16 %, **-(i)okas**, **-iškis** ir **-(i)ukas** – po 11 %, **-is** – 8 % ir po 3 % priesagos **-aicikė**: *Kalvaraīckė* f. Šlv (: Kalvarija), **-eckas**: *Būdvēckas* Kpč (: Būdviečiai), **-elis**: *Jaīkelis* Lkč (: Jankai), **-(i)anka**: *Varšaviānka* f. Mrc (: Varšava), **-ienė**: *Guogienė* f. Mrs (: Guogai), **-inskas**: *Širvińskas* Vdšk (: Širvintos), **-onas**: *Salakōnas* Mck (: Salakas), **-užys**: *Padabužýs* Gdr (: Padabiai).

Viena kita pravardė sudaryta asociacijų pagrindu, pvz.: *Prūšas Trgn, Prūsōkas Mnd* (iš Prūsokiškių k.). Pasitaiko sudėtinų: *Kepalū Tamulūitis Zp, Pūmpėnų Jōnas Dj*. Itin retai pravarde eina grynas vietovardis: *Vandziōgala Dm*.

3. Buvimas kur nors

Šiomis pravardėmis įvardijami asmenys, buvę ar kurį laiką gyvenę kokiam nors mieste, šalyje. Pusė užrašytų pravardžių duota buvusiems Amerikoje, 22 % – Rusijoje, 13 % – kitose šalyse ir 16 % pravardžių įvardija asmenis, buvusius kokiam nors mieste, paprastai didmiestyje.

3.1. Buvimas Amerikoje. Įvardijami asmenys, vykę Amerikon uždarbiauti ir vėl grįžę į Lietuvą. Tokių pravardžių daugiau pasitaikė užrašyti Užnemunėje ir Žemaitijoje – atitinkamai 77 % ir 60 % buvimą nusakančių pravardžių, mažiau Vidurio Lietuvoje – 31 %. Apibūdinami dažniausiai buvę JAV. Pravardės apeliatyvu imamas tautovardis, plg. prav. *Amerikōnas Čk, Amerikāncikas Tsk, Amerikōntas Msn*. Kiek rečiau pravardėmis tampa suamerikietinti pravardžiuojamųjų vardai: *Džėnas Smn, Džėnis Skr, Džiōnis Mcč* (Jonas); *Māika Žsl, Māikė Srj, Maikjys Vn* (Mikas); *Pjytaras/Pjytaris Dbč* (Petras); *Frānkė Vlķj* (Pranas) arba įvairūs angliški asmenų pavadinimai: *Džėltmanas Kpč* (angl. *gentleman*), *Fārmelis Mrc* (angl. *farmer*).

Keletas pravardžių žymi buvimą kitose Amerikos šalyse: *Argentīncikas Dt, Braziliōkas Ant, Braziliūkas Jnkš, Brazilnykas Ds*, taip pat buvimą Amerikos žemyne apskritai: *Amerikinis Krtv, Marāuskas Nj* („už marių“).

3.2. Buvimas Rusijoje. Tokias pravardes turi buvę tremtiniai. Pravardžių šaknys nurodo šalies ar krašto pavadinimą, plg.: *Raseičikas Pnv, Raseiškas Vlķj, Sibirėlis Ut, Sibiriačkā f. Klv, Sibiriōkas Jnšk*. Pravardės iš kitų žodžių, pvz.: *Kamčiatkā Rb, Karagānda Krč, Tremtinis Pk*, yra labai retos.

3.3. Buvimas kitose šalyse nusakomas irgi dažniausiai etnonimais, plg.: *Afrikōnas Skp, Angličiōnas Pls, Itālas Ššt, Latvjys Pkln, Poliākas Kl, Prancūzienė f. Ck, Žjydikas Bb* (Palestinoje).

3.4. Buvimas ar laikinas gyvenimas mieste. Pravardėmis eina patys miestavardžiai: *Bobruiskas Bčn, Jerūzalis Ut, Rygā Gōmel Rdš, Taškehtas Pšš*, tačiau dažniausiai jos siejamos su apeliatyvais, reiškiančiais to miesto gyventojus: *Kaumiškis Mrk, Rygėčius/Rygiētis Št, Rjginykas Dj, Varšaviānka f. Mrc, Vileņskas Št*. Konkretus miestas gali būti ir nenurodytas, pvz.: *Garādskas Pls, Miesčioniōkė f. Atk*, bet tokių pravardžių labai maža.

Aptartųjų pravardžių didumą sudaro pravardės, turinčios asmens pavadinimo afiksą. Struktūros įvairovė išsiskiria pravardės pagal gyvenamąją vie-

tą; jų darybos priemonių inventoriūs ir dažnumas iš esmės skiriasi nuo vartojamo tos pat reikšmės apeliatyvų daryboje [Norkaitienė, 1983, p. 138].

Tropinių pravardžių maža. Tropinėmis pravardėmis tampa neantropomizuoti oikonomai, zooapeliatyvai, taip pat mitonimai, etnonimai, rečiau kita leksika.

LITHUANIAN NICKNAMES REFERRING TO PERSON'S LOCATION, GEOGRAPHIC ORIGIN AND VISITATION

Summary

Such motives as location, geographic origin and visitation belong to a periphery of motivation of modern Lithuanian nicknames.

There are about 4.2% of the nicknames referring to person's location. The nicknames point to nature object near /or in/ a person's farmstead as well as a farmstead's place in a village. Sometimes the essential feature of building is also pointed out. Most of the nicknames are derivatives made by means of suffixation, especially adding the suffix *-inis*: *Beržinis* /: beržas 'birch-tree' /, *Galinis* /: galas 'edge', the most frequent Lithuanian nickname /, *Lentinis* /: lenta 'board' /.

One per cent of modern Lithuanian nicknames refer to person's geographic origin / nicknames *Naujėlis*, *Šviėžikas*, *Dzūkikas* etc. / and 0.6% to visitation / nickname *Amerikonas*, *Raseičikas*, *Rygėčius*, etc. /.

SUTRUMPINIMAI

- angl. – anglų, angliškas
f. – lo. femininum; moters pravardė
l. – lenkų, lenkiškas
resp. – lot. respektive, atitinkamai

Vietovių sutrumpinimai

- Alš – Alšėnai, Kauno r.
Ars – Aristava, Kėdainių r.
Atk – Atkočiai, Ukmergės r.
Bėn – Bučiūnai, Joniškio r.
Daug – Daugeliškis, Kauno r.
Dm – Domeikava, Kauno r.
Gei – Geidžiūnai, Biržų r.
Grm – Grimžiai, Kelmės r.
Gtė – Gataučiai, Joniškio r.
Klv – Kulva, Jonavos r.
Knn – Kunioniai, Kėdainių r.
Lai – Laičiai, Ukmergės r.
Lbn – Labūnava, Kėdainių r.
Lė – Laičiai, Molėtų r.
Moč – Micaičiai, Šiaulių r.

Mck	– Mockėnai, Utenos r.
Mnd	– Mindūnai, Molėtų r.
Nc	– Nociūnai, Kėdainių r.
NŪ	– Naujoji Ūta, Prienų r.
Palv	– Palėvenėlė, Kupiškio r.
Pk	– Pakniškės, Zarasų r.
Pkln	– Pakalniai, Utenos r.
Pkrž	– Pakražantis, Kelmės r.
Pnv	– Panevėžiukas, Kauno r.
Prv	– Parovėja, Biržų r.
Rb	– Raubonys, Pasvalio r.
Rdč	– Rūdaičiai, Kretingos r.
Ro	– Rokai, Kauno r.
Sam	– Samylai, Kauno r.
Sgč	– Suginčiai, Molėtų r.
Skė	– Skėmiai, Radviliškio r.
Smlg	– Smilgiai, Biržų r.
Šeim	– Šeimyniškiai, Anykščių r.
Šrk	– Šerkšnėnai, Mažeikių r.
Ššt	– Šeštokai, Lazdijų r.
Tau	– Taurakiemis, Kauno r.
Trkš	– Trakiškiai, Kapsuko r.
Tsk	– Tiskūnai, Kėdainių r.
Ver	– Verebiejai, Alytaus r.
Všvl	– Viešvilė, Jurbarko r.
Žkl	– Žukliškės, Zarasų r.

Kiti sutrumpinimai kaip „Lietuvių kalbos žodyne“.

LITERATŪRA

- Butkevičius I. Gyvenvietės ir sodybos // Lietuvių etnografijos bruožai. V., 1964. P. 170–209.
- Dundulienė P. Lietuvių etnografija. V., 1982.
- Kniūkšta P. Priesagos *-inis* būdvardžiai: Daryba, reikšmės, gramatiniai sinonimai. V., 1976.
- Norkaitienė M. Nomina regionalia lietuvių kalbos tarmėse // Lietuvių kalbotyros klausimai. V., 1983. T. 22. P. 137–146.
- Urbanavičiūtė Ž., Žičkutė V. Lietuvių pravardės // Kalbotyra. 1974. T. 26, sąs. 1. P. 55–61.
- Urbutis V. Asmenų pavadinimai pagal jų kilimo bei gyvenamąją vietą // Lietuvių kalbos gramatika. V., 1965. T. 1. P. 411–414.